

Führerhögkvarteret, 4 juni 1942. Hitler omgiven av sina militära vapendragare. Överkommandots chef Wilhelm Keitel två från vänster. General Paulus, två från höger, begrundar arméns uppgifter tillsammans med fältmarskalk von Bock (längst t h).

De befästa ruinhögarna i stadens centrum blev en gigantisk köttkvarn, där den sida skulle. vinna som kunde offra flest liv.

ör Tysklands undergång

modern historia

industristaden Stalingrad. En erövring av Stalingrad fanns från början inte med i de tyska planerna för en typisk blixtriksoperation, med snabba pansarstyrkor som inringade sina sovjetiska motståndare och sedan rullade vidare mot nya mål utan att spilla krafter på starka befästningar.

Varför man på tysk sida bestämde sig för att faktiskt inta staden, hus för hus, blir inte heller riktigt klart i Beevors berättelse. Det ryska motståndet blev hårdare ju närmare Stalingrads centrum striderna kom. Den tyska armén var mycket mindre till numerären än den ryska och framgångarna fram till Stalingrad hade berott på större snabbhet, bättre samband och taktisk överlägsenhet. Sega utövningsstrider man mot man neutraliserade de övertagen.

I efterhand står bilden klar: de befästa ruinhögarna i stadens centrum blev en gigantisk köttkvarn, där den sida skulle. vinna som kunde offra flest liv. Vecka ut och vecka slogs arméerna om och i några få stora fabriksbyggnader. Anfallet hade inletts i augusti, men ännu i början av november höll resterna av den sovjetiska 62:a armén en del av innerstaden, understödda av stora styrkor på östra stranden av Volga. Ryssarna lyckades hålla en del av bättraffiken över floden öppen, och förstärkningar marscherade ständigt från fjärlaget upp mot centrum, medan hundratal sårade försökte krypa i motsatt riktning.

På försvararnas sida stöttades en stor spontan oförvilja av massavrättningar vid varje tecken på sviktande mod: enligt Beevor arkebuserade ryssarna, med Nikita Krustjev som frontens politiske kommissarie, mer än 13 000 av sina egna bara vid Stalingrad. Den delen av historien talas det än idag tyst om i Moskva, lika tyst som om de uppskattningsvis 50 000 ryska desertörer som inlemades i den tyska 6:e armén.

Führern och verkligheten

Men tyskarna började misströsta på allvar. Führerns optimistiska försäkringar till general Paulus om att Sovjetunionen skulle falla ihop som ett korthus när Stalingrad väl hade erövrats såg allt mer verklighetsfrämmande ut.

Att tvivlen var befogade visade sig snabbt. Hitlers staber hade konstant underskattat hur mycket vapen och soldater som det sovjetiska systemet kunde producera. Och den 19 november släppte det sovjetiska överkommandot lös sina reserver på en miljon man. Från norr och söder om Stalingrad slog sig ryska stridsvagnar västerut på stäppen och lyckades på bara två dagar omringa hela Paulus armé.

Belägrarna hade plötsligt blivit de belägrade. Några tyska reservstyrkor som kunde bryta inringningen fanns helt enkelt inte. Istället utspelade sig de föregående månadernas strider nu så att säga baklänges. Men till tyskarna måste alla förnödenheter föras in av Luftwaffe, som inte klarade ens hälften av vad som behövdes.

Ändå är det mest förvånande i Antony Beevors skildring hur snart den 6:e arméns soldater började svälta till döds. Matreserverna måste ha varit nästan obefintliga. När sedan 30-gradig kyla slog till mot de dåligt klädda tyskarna, samtidigt som ammunitionen och bränslet till stridsvagnarna tog slut och resten av Hitlers styrkor drevs allt längre bort från Stalingrad, var utgången given

Antony Beevor

Stalingrad

The Fateful Siege: 1942-43

Viking Penguin, 1998

FOTO: PRESSENS BILD

Stalingrad, 12 oktober 1942. "Bakom de sovjetiska soldaterna står spöket av Stalins grymma styre", heter det i den officiella nazityska texten till denna bild tagen av en krigskorrespondent på östfronten.

för de omkring 275 000 männen (den exakta siffran är omtvistad) under Paulus befäl.

Vid kapitulationen den 2 februari återstod 90 000, av vilka bara 5 000 skulle komma tillbaka från fångenskapen. På sovjetisk sida hade förlusterna varit ännu större.

Det värdefullaste i Beevors bok är kanske skildringarna av enskilda människors öden. De fylligaste uppgifterna har uppenbarligen kommit från tyskt håll, men lidandet och brutaliteten på båda sidor blir överväldigande.

Här finns övergivna barn, som tvingades springa ärenden åt tyskarna och regelmässigt sköts av sovjetiska krypskyttar. Benlösa soldater som desperat försökte kravla fram till de sista planerna ut ur "Fästning Stalingrad". Och tyska läkare som i utkylda fältläsarett utförde obduktioner för att spåra smittsjukdomar och tvingades tina de döda i en ring kring en öppen eld: glömda biträdena att vända på kropparna blev de förkolnade på ena sidan och djupfrysta på den andra.

Läsarna besparas analyser

Den spänningsskapande sömlösheten i Beevors berättelse uppnås tyvärr genom en viss oklarhet i slutsatserna. Så är det inte sällan med anglosaxiska historiker. De skriver som gudar, men anser att tydliga problembeskrivningar och analyser är filosofiskt krimskrams som läsarna bör besparas.

Huvudpoängerna som kan urskiljas är, helt konventionellt, att Hitler led av hybris och general Paulus, som ganska enkelt lät sig omringas, av initiativlöshet. Efter som Beevor samtidigt ansluter sig till dem som hävdar att kriget egentligen var förlorat för tyskarna redan då de misslyckades med ett snabbt avgörande på hösten 1941,

kan man fråga sig varför han alls vill leka skrivbordsgeneral på det sättet. Hade inte den symboliska vändpunkten nåtts vid Stalingrad hade den kommit på andra sidan Volga.

Vad som blir alldeles klart i Beevors bok är den morbida ironin i det tal som propagandaminister Goebbels höll efter Paulus kapitulation för att elda massorna och dölja nederlaget. Vill ni ha det totala kriget? skrek propagandaministern retoriskt. Ja! Ja! jublade publiken. Utan att veta att gastuiderina i Stalingrad hade varit en generalrepetition för Berlin.

KLAS ÖSTMAN

FOTO: PRESSENS BILD

Fånglägret nästa. Den nybefordrade generalfältmarskalk Paulus kapitulerar för ryssarna den 3 februari 1943.